

JOŠ O NEREŽIŠKOM ŠKOLSTVU U 19. STOLJEĆU

Prije dvije godine navršila su se dva stoljeća rada osnovne škole u Nerežišćima na Braču, zasigurno jedne od najstarijih u cijeloj Hrvatskoj. Štoviše, mjerodavni su je proglasili najstarijom školom u Splitsko-dalmatinskoj županiji. U povodu spomenute obljetnice Općinsko poglavarstvo Nerežišća tiskalo je knjigu domoroca don Josipa Franulića: *Školstvo u Nerežišćima na Braču*. O njoj je u *Službi Božjoj* (XXXVIII/1998, 3,319-320) objavljena recenzija prof. fra Josipa Ante Solde. Sveučilišni profesor hrvatske književnosti dr. Šimun Jurišić za predmetnu je knjigu napisao da je "*prava rijetkost na svehrvatskoj razini*" (Seoski župnik - četvrt stoljeća pisac, u: *Marulić* XXXII/1999, 4, 821).

U navedenoj knjizi o nerežiškom školstvu bilježi se podatak da je župnik don Šimun Nigoević 1873. g. školskom ravnatelju Josipu Travirki, na njegovu molbu, predao svežanj školskih dokumenata, dotad čuvanih u župnom arhivu. Očito su obuhvaćali razdoblje dok je mjesni župnik bio školski ravnatelj, tj. do 1860. godine. Taj nas podatak upućuje na zaključak kao da u nerežiškom župnom arhivu više ne bi bilo spisâ o nerežiškoj školi. Međutim, podrobnim istraživanjem cjelokupnoga župnog arhiva našlo se pisanih izvora koji upotpunjuju sliku o djelovanju škole u 19. st. pa ćemo se u ovome prikazu sažeto s time upoznati.

Utemeljenje je nerežiške škole bilo predviđeno proglasom prvoga austrijskog namjesnika u Dalmaciji Reimonda grofa Thurna što ga je 11. veljače 1798. upravio bračkom pučanstvu. Za tu je školu biskupovim imenovanjem od 14. listopada iste godine bio određen domaći svećenik don Josip Dubravčić. Iz vremena samoga početka rada te škole u nerežiškom župnom arhivu sačuvan je dopis što ga je središnja bračka uprava u Nerežišćima 9. studenoga 1798. uputila nerežiškom župniku don Ivanu Metličiću. Talijanski izvornik toga pisma u hrvatskom prijevodu glasi:

“U skladu sa svečanim javnim proglasom okružnice o 9. članu Akta organizacije (radi se o najavi osnutka jedne pučke škole na Braču, op. J.F.), za učitelja osnovne škole u Nerežišćima izabran je sposoban i primjieran svećenik vlč. gosp. don Josip Dubravčić. Stoga je zamoljen preč. gosp. nadpop i župnik da s oltara objavi ovaj novi potez premilostive Vladareve velikodušne skrbi prema pučanstvu, kako bi se ono moglo njime okoristiti. Neka upozori očeve obitelji da ih je previšnje carsko-kraljevsko dvorsko povjerenstvo izrijetkom obvezalo slati svoju djecu u tu školu, kad ne žele da im pohađaju druge privatne škole, nego ih zapošljavaju u kući i polju. Roditelji su, dakle, pozvani da se s imenovanim učiteljem dogovore o radnoj metodi i nabavi školskih priručnika.”

Od svih školskih arhivalija u župnom arhivu nesumnjivo najveću pozornost zavrijeđuju dvije školske svjedodžbe (po svemu sudeći nisu ih naslovnici bili preuzeli) Nerežišćanina Ante Harašića i Dračevljanina Mihovila Šimunovića. Obojica su s odličnim uspjehom bila završila I. razred, a svjedodžbe, rukom ispisane talijanski, s nadnevkom 20. rujna 1849. imaju popisane predmete: vjeronauk, gramatika, pisanje pod diktatom, čitanje, aritmetika i krasopis. Svjedodžbu su potpisali učitelj Nikola Harašić i školski ravnatelj don Nikola Definis.

Učitelj Nikola Harašić, prije toga službenik mjesnoga suda, učiteljevao je u zavičaju od 1824. do 1862. godine. Uz redovitu razrednu nastavu također je predavao njemački jezik i glazbeni odgoj, dok je u župnoj crkvi obavljao službu orguljaša i voditelja orkestra. Uz Harašića su susljedno službovali: Bernardo Dančević, don Frane Gospodnetić i Špiro Lukinović. Ženska školska djeca i njihova učiteljica Katica Juričević prvi su put spomenute 1846. godine.

Završni su ispiti na svršetku školske godine bili javni; dječaci su odgovarali odijeljeno od djevojčica, kako im se uostalom održavala i nastava. Prethodno se upućivao službeni poziv mjesnim vlastima i općinskim uglednicima koji su, uz ostale zanimanike, pribivali ispitima školske djece. Oni koji nisu dovoljno poznavali talijanski jezik - na kojemu se, osim vjeronauka, održavala cjelokupna nastava sve do 1898. g. - odgovarali su hrvatski.

Općinsko bi poglavarstvo od školskog ravnatelja tražilo popis djece koja nisu redovito pohađala školu, kako bi se moglo zakonski postupati protiv njihovih roditelja, te često nailazimo na mjesečne popise takve

djece. S tim u svezi priopćeno je 1846. g.: “Kad bi se djeci pribavila odjeća i knjige te globilo pojedine roditelje, škola bi bila bolje posjećena.”

U promatranim arhivalijama prvi je put zabilježen broj školske djece 1840. g. kad ih je, na 1150 stanovnika, bilo 147. Pet godina kasnije pohađanje je škole osrednje, a na popisu je bilo 125 učenika. Pri samome svršetku stoljeća, naime 1899. g., kad je mjesto brojilo 2123 žitelja, bilo je upisano 208 školske djece, od kojih 33 nije polazilo školu, u kojoj je obuka inače bila dvokratna, ujutro i popodne.

Kao što se nije redovito (ili čak nikako) dolazilo u školu, čini se da je slično bilo i sa samim upisom djece u I. razred. Tako školski ravnatelj 21. studenoga 1873. moli neka župnik s oltara proglasi da se u roku od 24 sata ravnatelju imaju prikazati djeca dorasla za školu, a koju roditelji nisu marili upisati (školska je godina već bila započela 16. listopada!), uz prijetnju zakonskim posljedicama nemarnim roditeljima.

Obrađivani arhivski izvori također sadrže popise školskih priručnika na talijanskom i hrvatskom jeziku što su se u režiji mjesne općine nabavljali za školu. Napokon, u nerežiškom se župnom arhivu čuva i oveći talijanski priručnik, naslovljen: *Pravilnik i naputak za djelovanje osnovnih škola u Dalmaciji*. Tiskan je 1823. g. u Zadru te se po njemu, poput ostalih škola u pokrajini, u razmatranom razdoblju ravnala i nerežiška osnovna škola.

Josip Franulić